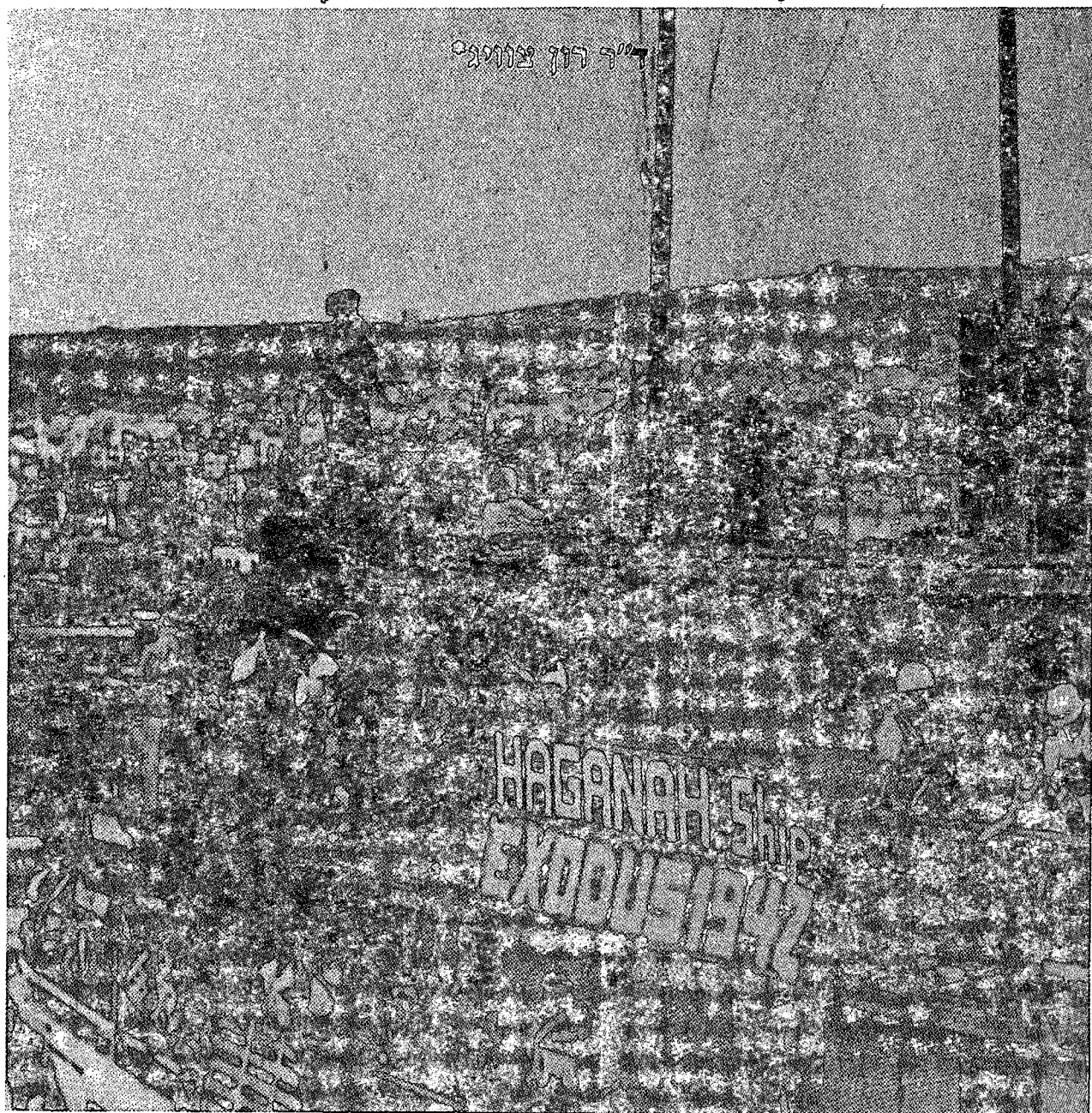

מלחמת העולם השנייה והעולם היהודי

השינויים, שכבר נטבעו והאיצה אותם, ולא הותירה רישום מהפכני לגבי החברה בכל-ליתה כפי שהותירה מלחמת העולם הראשונה. המצב היה שונה לחלוטין לגבי העם היהודי. כתוצאה מסדרת ההתפתחויות, שהגיעו לשיאן בשנים 1939-1945, עברו החיים היהודיים תמורה.

מלחמות מחוללות לעתים קרובות שינוי חברתי עמוק בנוסף להרס ולחורבן, שהן גור-מות רבים מהדברים המבדילים בין המאה הנוכחית לזו שקדמה לה הם תוצאה ישירה של התהפוכות החברתיות, הכלכליות, ה-תעשייתיות והפוליטיות, שגרמה מלחמת העולם הראשונה. מלחמת העולם השנייה לעומת זאת הלכה בנתיבי הדפוסים של

שנת 1900 חיו באירופה 80 אחוזים מיהודי העולם, בעיקר באירופה המזרחית. בשנות החמישים של המאה חיו באירופה פחות מרבע מן היהודים, ורובם היו מנותקים מאחורי גבולותיה של ברית-המועצות. המרכז הדמוגרפי של החיים היהודיים הועתק לארצות-הברית.

בשנת 1900 חיו בארצות-הברית רק 11 אחוזים מהיהודים, אולם בשנת 1950 היו כמעט 60 אחוזים מיהודי העולם אמריקנים. את ההעתקה של מוקד החיים היהודיים מאירופה לאמריקה גרמו שאריות גלי ההגירה אל העולם החדש מאז שנות השמונים של המאה שעברה וביי דודה של יהדות רוסיה לאחר מהפכת אוקטובר. אך, בעיקר, נגרמה העתקה זו עקב השמדתה הפיסית של יהדות מזרח אירופה ופיזוריה של יהדות גרמניה בשנות השלטון הנאצי.

עובדות דמוגרפיות אלו קיבלו חיזוק על ידי גורמים כלכליים – הגידול המהיר בשפע באמריקה ונדבנותה של יהדות אמריקה הקנו ליהדות זו (באמצעות הג'וינט וסוכנויות אחרות) השפעה בתפוצות העולם היהודי כפי שלא הייתה מעולם אלא לקהילות יהודיות אחרות בודדות. כתוצאה מהלקחים שהפיקה אמריקה בשנות המלחמה, נטשה ארצות הברית את מדיניות החוץ הבדלנית המסורתית שלה והחלה למלא תפקיד פעיל ומכריע ביחסים הבינלאומיים. גם עובדה זו חיזקה את השפעתה של הקהילה היהודית המאורגנת באמריקה.

בתחילת המאה חיו רוב היהודים בקהילות מבוססות, עמוקות-שרשים. אחדות מהקהילות היו בנות יותר מאלף שנים. אולם, כתוצאה מהגירה והשמדה חיו בתחילת שנות החמישים של המאה 90 אחוזים מכלל היהודים בסביבות גיאוגרפיות ותרבותיות חדשות לחלוטין, ורק יהודים מעטים חיו בקהילות שהיו בנות יותר מחמישים שנה. כמעט כל הקהילות היהודיות העתיקות הושמדו.

כיום קשה להעריך את ההיקף המלא של החיים הקהילתיים היהודיים באירופה המזרחית כפי שהיו קיימים לפני ההסתערות הנאצית. היהודים שם נהנו לא רק מאוטונומיה דתית וממערכות רוחה קהילתיות מפותחות ביותר אלא גם מרמה גבוהה להפליא של אוטונומיה בחינוך ובתרבות. יותר מ-80 אחוזים מהילדים היהודים בגיל בית הספר בליטא ולטוניה למדו בבתי ספר אידיים, או עבריים. בפולין היו קיימים 1,275 בתי ספר, שבהם דיברו רק יידיש או עברית, לבד מן השיבות ולבד מבתי הספר, שבהם הייתה שפת הלימוד פולנית. אפילו בגרמניה, שאוכלוסיתה היהודית נטלה הרבה יותר להתבוללות, למדו רבע מהילדים היהודים בגיל בית ספר בבתי ספר יהודיים פרטיים. גם ברומניה והונגריה היו קיימות רשתות גדולות לחינוך יהודי (למרות שלשון ההוראה הייתה לשון המדינה, כמו בגרמניה). בכל רחבי אירופה הופיעו כ-378 עיתונים וכתבי-עת יהודיים בצורה סדירה דיה המצדיקה אזכור. ארבעים מתוכם היו עיתונים יומיים (מהם 38 ביידיש), 171 היו שבועונים (שרובם המכריע נכתב ביידיש, או בעברית). עולם זה, על הדימוי העצמי האתני המקורי שלו, נעלם לבלי שוב.

גם היהודים, הישרוד מן המלחמה ונשארו באירופה המזרחית – כ-700,000 מהם מחוץ לגבולותיה של ברית המועצות – חיו עתה בנסיבות פוליטיות וכלכליות שונות לגמרי. בכל אחת מארצות אירופה המזרחית והבלקן שנכבשו על ידי גייסות סובייטיים הוקמו משטרים קומוניסטיים. אף על פי שיהודים, כיחידים, מילאו תפקידים מרכזיים ברבים מהמשטרים האלה, לא היה בכך בשום פנים כדי למתן את העוינות של הממשלות הקומוניסטיות כלפי הקהילה היהודית המארגנת. בארצות רבות נחשבו היהודים עתה לא כמיעוט אתני

בלתי רצוי, אלא כאויבי המעמד (עקב מקומם המרכזי במסחר ובכספים). יהיה אשר יהיה המניע – אנטישמיות, או מלחמת מעמדות – התוצאות היו זהות: עליית המשטרים הקומוניסטיים לא סייעה כלל לבלום את התפוררות החיים התרבותיים והדתיים היהודיים, שהחלה בתקופת הנאצים בשטחים, שהיו בעבר מרכזים ליצירה היהודית.

מעיינות החיות של המסורת והתרבות, שעדיין שרדו באירופה המזרחית אחרי המלחמה נותקו בהדרגה משאר העולם היהודי ככל שהידקו המשטרים הקומוניסטיים את אחיזתם. בשנת 1950 נאסר על יהודים אלה אפילו לקבל תרומות מיהודים, כאשר קשריהם עם הארגונים היהודיים במערב, במיוחד בארצות הברית ובישראל, נותקו.

המספר הגדול של המתים בשנים 1939-1945 כתוצאה מהמלחמה הותיר את רישומו על כל חברה, אך רק ביחס ליהודי אירופה הגיעה מידת ההשמדה לכדי איום על ההישרדות של האומה, או של החברה בעתיד. מה שהיהדות איבדה בימי המלחמה במספרים מוחלטים, יחסית לכל קהילה שהרשמה (כלומר, מתוך השוואת האוכלוסיה לפני המלחמה ואחריה בכל קהילה וקהילה), ולאור ריכוז האבדות בקבוצות גיל מסוימות, הטיל ספק ביכולתה של יהדות אירופה לחזור ולהקים חיי קהילה בעלי משמעות כלשהי. מבין 21 הארצות שנכבשו על ידי הגרמנים במהלך המלחמה, סבלו הקהילות היהודיות של שש ארצות אבדות בשיעור העולה על שמונים אחוזים (עקב השמדה או מנוסה) – גרמניה, פולין, ליטא, צ'כוסלובקיה, לטוניה ויוון. בשש ארצות נוספות איבדו הקהילות 50-80 אחוזים – השטחים הכבושים בברית המועצות, רומניה, הונגריה, אוסטריה, הולנד ויוגוסלביה. יחסית, שיעור האבדות בקרב היהודים היה גדול כמעט פי ששה מאבדותיהם של הרוסים, וכמעט פי שמונה מאלו של הפולנים; פי תשעים מאבדותיהם של הבריטים ופי 525 מאלה של ארצות הברית. כמה מן הקהילות היהודיות נכרתו פעמיים – בין הראשונים להישמד היו הילדים, והישרדותם של כמה אלפי יהודים אחרי המלחמה הייתה כמעט חסרת משמעות כיוון שלא היו ביניהם כל ילדים, למעשה. לפני המלחמה היו בפולין 3,300,000 יהודים. 10-15 אחוזים מביניהם מצאו מקלט באזורים, שהיו נתונים לשליטת הרוסים, אבל רובם המכריע הושמד. בקיץ 1945 נותרו בפולין כ-80,000 יהודים, ומקרב אלה היו רק 5,000 ילדים יהודים. הוא הדין גם ביחס למנהיגי הקהילה ולדמויות הציבוריות מן התקופה שלפני המלחמה. רק מעטים מביניהם שרדו או נשארו באירופה כדי ליטול על עצמם את משימת השיקום.

השינויים בחיים היהודיים בלטו לעין כל, בדרך כלל, וזכו להכרה. אבל נגרם שינוי אחר, שאינו כל כך מובן מאליו, וייתכן שיתיר את רישומו לתקופה ארוכה ביותר. לפני מלחמת העולם הראשונה חיו רובו המכריע של העם היהודי בסביבה שלא אבתה להטמיע את היהודים בקרבה. אפילו אחרי שהסתיים הגל הגדול של ההגירה היהודית אל החברה הפתוחה והמטמיעה מכולן – ארצות הברית (במחצית שנות העשרים של המאה) – עדיין נותרה כמחצית היהודים בעולם בקרב חברות שלהן מחסומים עמוקי-שרשים נגד התבוללות היהודים. אולם, המלחמה שינתה עובדות אלה. הנאצים הלמו קודם כל ובצורה הקשה ביותר באירופה המזרחית, שבה הייתה האוטונומיה היהודית בולטת ומפרת תחת ביותר. הקהילות היהודיות, שנותרו אחרי המלחמה במצב דמוגרפי איתן יותר, יחסית, היו גם הקהילות המתבוללות ביותר, שלא יכלו לקוות לעולם לחקות את המשאבים התרבותיים של החיים היהודיים במזרח אירופה שלפני המלחמה. לאחר מלחמת העולם השנייה חיו כשלושה-רבעים מהיהודים – כלומר, כל אלה שמחוץ לישראל – בקרב חברות, המעודדות בגלוי התבוללות והשתלבות תרבותית, ואינן מעודדות ייחודיות אתנית, שאפשרה בעבר לזהות

* מרצה בכיר בחוג להיסטוריה של עם ישראל, אוניברסיטת תל-אביב.

היהודית לשרוד ולפרוח במשך מאות שנים של גולה.

חלק ניכר מן השינוי נגרם, כמובן, עקב השואה. במונחים של ההשמדה ושל השינויים שחלו גם יחד, לא הייתה מקבילה למלחמת העולם השנייה בכל ההיסטוריה היהודית מאז ימיו של ברכוכבא. אפילו קהילות שנפגעו על ידי השואה רק בעקיפין עברו תהליך של שינוי עקב מאורעות, שהתפתחו ישירות מן המלחמה. התמוטטותן של הקהילות היהודיות באפריקה הצפונית בשנות החמישים והששים נגרמה רק בחלקה עקב הסכסוך הישראלי-ערבי. ממשלת וישי האנטי יהודית בשטחים הצרפתיים של אלג'יר וטוניס בשנים 1940-1942 והכיבוש האיטלקי והגרמני בלוב, תרמו רבות לחתימה תחת היחסים המסורתיים בין הקהילות היהודיות בארצות אלה לשכניהן הערבים. אולם בסופו של דבר נפלו הקהילות הללו קרבן לתהליך הדהקולוניזציה, שהוא עצמו תוצאה ישירה של השינויים החברתיים והפוליטיים, שהונעו על ידי המלחמה.

אלה הם השינויים החברתיים והדמוגרפיים שנגרמו על ידי אירועי מלחמת העולם השנייה, או שהגיעו בימיה לשיאם. אולם, תהליך השינוי של יהדות העולם בשנות המלחמה היה, כללית, גם תהליך פוליטי. כתוצאה מן המלחמה, שונו לחלוטין גם החלוקות האידאולוגיות והאחרות שאפיינו את הקהילות היהודיות.

היטלר עלה לשלטון בגרמניה בינואר 1933, ומדיניותם של הנאצים כלפי קהילת יהודי גרמניה התפתחה בצורה בלתי עקיבה במשך השנים עד לפלישת גרמניה לרוסיה ב־1941. אז נעשתה המדיניות תוקפנית יותר, ובסופו ניסתה להמציא "לבעיה היהודית" "פתרון סופי". בשנים 1933-1941 הודיע המשרד הנאצי בפומבי על כוונתו לגרש את היהודים, הנמצאים תחת שלטונו, ובמשך רוב התקופה ניסו ארגונים יהודיים שונים להתמודד עם האתגר של יישובם מחדש של 525,000 יהודי גרמניה, של 300,000 אחרים שהוגדרו כיהודים על ידי חוקי נירנברג, ומאוחר יותר – גם של יהודי אוסטריה וצ'כוסלובקיה. ארגוני צדקה יהודיים, שוחרי פתרונות טרי טוריאליים למיניהם, אנשי ה"בונד" והתנועה הציונית, הציעו כל אחד פתרונות לבעיה על פי המצעים הרעיוניים שלהם. אולם הגוף היהודי היחיד שלרשותו עמדו אמצעים כדי להמציא מקלט של ממש למספר גדול של פליטים יהודיים היה היישוב בארץ ישראל, והארגון הציוני העומד מאחוריו. המסר הזה הלך ונעשה ברור וגלוי במהלך המלחמה. עובדה אחרת התבהרה ליהודים בכל רחבי העולם המערבי – כי היא אשר יהא הפוטנציאל של היישוב לספק מקלט ליהודים הנזקקים לכך, היישוב לא יהיה מסוגל לעשות זאת כל עוד שולטים הבריטים בפלשתינה.

עובדות אלו חדרו בהדרגה להכרתו של העולם היהודי בימי המלחמה, ככל שהידיעות על גורל יהדות אירופה הלכו והתבהרו ונעשו מבעיתות יותר ויותר. בועידת בילטמור, ב־1942, עלה בידי בן־גוריון בראשונה לשכנע גוף ציוני רשמי לאמץ את התביעה להקמת מדינה יהודית כמטרה הרשמית של הציונות. במהלך 1943 אימצו לעצמם יותר ויותר יהודים דרישה זו, ואף מספרים גדלים והולכים של ארגונים יהודיים לא־ציוניים. בסוף מלחמת העולם השנייה היה הרוב המכריע של היהודים, באשר הם, משוכנע בצורך הדחוף לסיים את המנדט הבריטי בפלשתינה ולהקים שם מדינה יהודית. עובדה זו כשלעצמה הייתה אבן־דרך בהיסטוריה היהודית, אבל היא לא עמדה בפני עצמה. הגורמים הדמוגרפיים והאחרים שאפשרו ליהדות אמריקה לתפוס מקום כה בולט בענייני היהדות בעולם כבר הוזכרו לעיל. בימי המלחמה החליטה התנועה הציונית במועד להעתיק את מוקד השתדלנות הפרליטית ומאמצי הארגון שלה מאנגליה לארצות־הברית. השותפות ההיסטורית בין הציונות לאינטרסים האימפריאליים הבריטיים באה לקצה עם ה"ספר הלבן" של 1939, וכל

גיוני הקשת של הפוליטיקה הציונית – מוויצמן ועד הרוויזיוניסטים – הקדישו מאמצים ניכרים לטפח יחסים עם מנהיגים אמריקנים ועם העם האמריקני. יחסי הציבור של הציונות מעולם לא חזרו בהם מדרך זו מאז ועד היום. בד בבד עם התזוזה מעבר לאוקיינוס האטלנטי חל גם שינוי בסגנון הפעילות הפוליטית של היהודים באמריקה. עד 1943 היו מנהיגי יהדות אמריקה זהירים ומתונים בתביעותיהם. השדולה היהודית נמנעה משיטות של לחץ והעדיפה, תחת זאת, טיפוח שקט של קשרים וידידות פוליטית ב"חלונות הגבוהים" – מדיניות של שתדלנות. בשנות העשרים והשלושים הייתה האנטישמיות נפוצה באמריקה, ויהודי אמריקה העדיפו לא למשוך תשומת לב לקהילה היהודית. היהודים היו שותפים לחוסר הרצון הכללי לשנות את חוקי ההגירה האמריקניים, ולא אבו להתיר כניסה חפזית יותר של פליטים הנאצים לאמריקה. לאחר שפרצה המלחמה היו היהודים מודאגים במיוחד, שאיש לא יוכל להאשים אותם, כי הם מעודדים את כניסתה של אמריקה למלחמה כדי להביס את היטלר – שללא ספק היה אויב היהודים, אולם עד פֶּרַל הרפור לא נתפס כאויב על ידי רוב האמריקנים. כאשר הצטרפה אמריקה למלחמה כתגובה להתקפה היפנית, השתחררו יהודי אמריקה מהדאגה בעניין הזה. אולם, רק הידיעות, כי הנאצים מיישמים מדיניות של "השמדת עם" (שפורסמו מפי מקורות רשמיים בתחילת נובמבר 1942) המריצו דור חדש של מנהיגים לנקוט מדיניות תקיפה וגלויה יותר של לחצים פוליטיים. בניגוד לרצונם של מנהיגים מסורתיים כגון הרב סטיין ויזן, בחרה המנהיגות החדשה, שאבא הלל סילבר מסמל אותה, לגייס את יהדות אמריקה ולהוציאה אל הרחובות בתביעה למדיניות כנה של הצלת יהודי אירופה, לצבא יהודי ולמדינה יהודית. כתוצאה מכך, התגייס חלק הרבה יותר גדול של יהדות אמריקה לפעילות פוליטית מאשר אי פעם בעבר, ומאז ועד היום מקיימת יהדות אמריקה רמה גבוהה של פעילות פוליטית תקיפה.

המלחמה וספיחיה חוללו שינוי גם במחשבה של היישוב בארץ ישראל. מבחינה היסטורית לא תמך היישוב ברעיון של הגירה יהודית חפזית ובלתי מבוקרת לארץ ישראל. אף על פי שהסוכנות היהודית תבעה שההגירה היהודית לארץ ישראל לא תהיה בפיקוחם של הבריטים, לא ראתה לנגד עיניה הגירה יהודית שתהיה חפזית מבקרתה. למרות הדעה המקובלת, השיקולים בעניין לא היו, בעיקרם, פוליטיים, אלא הושפעו מהצורך לעשות שימוש נכון במשאבים המוגבלים. הדעה הרווחת, הייתה, שאין היישוב יכול לקלוט עליית מצוקה. רובם המכריע של העולים צריך להיות "חלוצי" – צעיר, בריא ובעל הכשרה חקלאית. יתר על כן, יחסי הגומלין המסורתיים בין היישוב לגולה הכתיבו, שהגולה תתמוך ביישוב ותסייע לו, ולא להיפך.

מייד לאחר שהסתיימו מעשי האיבה באירופה במאי 1945, עומתה הנהגת היישוב עם גורל 6,000,000 קרבנות השואה ועם הצרכים של 90,000 הניצולים היהודים, ששוחררו ממחנות הריכוז ומחנות הכפייה. מצבם של הניצולים היה כה מזעזע עד כי היה צורך בעזרה מייד. כשליש מהניצולים מתו תוך חודשיים משחורורם. אלה ששרדו השתייכו לארבע קבוצות עיקריות: אזרחי ארצות מערב אירופה חזרו לארצות מוצאם מייד כשהיה ביכולתם לעשות זאת. רבים מאנשי ה"בונד" עשו דרכם בחזרה למזרח אירופה כדי לסייע בהקמת משטרים סוציאליסטיים בארצות שנכבשו על ידי הצבא האדום. היהודים הדתיים ארגנו לעצמם את החיים הדתיים בתוך מחנות העקורים, ובדרך כלל הסתגרו בתוך עצמם. אולם, הקבוצה הגדולה מכולם הייתה הציונים. התביעה שהשמיעו לעתים תכופות ביותר כל אלה שנשארו במחנות

צבא הרומאים. ואילו ההקפה שבוצעה בגורמנדיה ומצפון ללוארה, בשלב האיסטרטגי שלה – בוצעה ע"י תנועת עקיפה מאגף אחד (הוקפו אגפים השמאלי ועורפם של הגרמנים); כי כאן איפשרה הטכניקה החדשה של גידות מעשה שכמותו היה ודאי מתקשה להגשים אף באונו הצבאי של חניבעל.

אכן, אפשר שלא מרצון הסתפקה מפקדת הברית (מכל מקום – החל מימי הראשונים של אבגוסט) בהקפה רק מאגף אחד. ניתן לשער, שלו היו זוכים נסיונות ההתקדמות מעבר לקאן לקצב מהיר יותר – היתה גם התכנית האופרטיבית כולה וזכה בהקדם להשלמה זאת: לעקיפת חזית הגרמנים בגורמנדיה גם מצפון-מזרח. בדיועד מילאו בתחילה הבריטים הקנדים מבחינה אובייקטיבית את תפקידם המרכזי של הגליס-הספרדים במערכת-קנה (אמנם מתוך קרבות גורמים); ורק בשלב מאוחר יותר, עם מיבקעיהם במגמות וימון-ליויה וטרון, נהיו ג"כ לאגף עוקף של צבא-הברית. ואילו את תפקידם של הפרשים הנומידיים, שהקיפו את צבא-רומי מצדו, מילא הפעם, כמעט עד אמצע אבגוסט, רכב-שיריון אמריקאי, ולבסוף גם הבריטי והפולני.

ודאי שאין להרחיק מדי בהקבלות בין חזיונות-מלחמה שונים כל כך בתקופותיהם ובתנאיהם. אין לשכוח, כי מערכת-קנה היתה האב-קטן של סקסית בלבד, ואילו מערכת-גורמנדיה היתה מערכה ביקף איסט-סטרטיגי. ההבחנה האחרונה הזאת איננה פורמלית בלבד. במערכת-גורמנדיה באו בחשבון והשפיעו גורמים גיאוגרפיים ופוליטיים שדומים לא יכלו כלל להופיע בהתמודדות צבאית מהסוג של קנה: – כגון השיקולים הכרוכים באפשרות התפרצות כוחות-הברית אל עבר פריז, וכיו"ב. לפיכך היתה הפעם הפרשה כולה מורכבת ורב-תפנית הרבה יותר (– מבלי להזכיר על בחינותיה הסבוכות). ניתן אפוא לומר, כי אם היה טרנציוס וארו, מפקדם של הרומאים ליד קנה, חפשי לשקול שיקולים טקטיים בלבד – ובשל כך גדולה מידת אשמתו בכשלונם, – היה אולי פון-קלוגה קשור במידה כזאת ע"י התחשבות בגורמים איסט-טרגיים-גיאוגרפיים-מדיניים, שהופש-פעולתו הוגבל בהרבה, וממילא פחתה מידת אחריותה של מפקדתו לתבוסה האופרטיבית.

אחרית דבר

כיבוש גרמניה וחלוקתה בין בעלות-הברית פותח מרוץ בין המעצמות ו"שוד" של הטכנולוגיות הגרמניות. הן הרוסים והן האמריקנים ניסו לאתר מדענים בתחומים השונים של הטכנולוגיה, ולהביאם לארצותיהם. האמריקנים, אך בעיקר הרוסים, משתלטים על מתקני תשתית, על מעבדות מחקר ועל בתי-הרושט שלמים לנשק. אמנם המלחמה הסתיימה, אך מרוץ החימוש נמשך. עובדה זו נובעת בחלקה, אולי, מן התנופה שהתעשייה נמצאה בה, אך גם בשל הקו המדיני שגרס, כי גם בעתות שלום על המדינה להיות חזקה מבחינה צבאית.

למרוץ החימוש הצבאי תרמה התשתית הרחבה שהותירה מלחמת-העולם השנייה – מעבדות ומתקני פיתוח, תעשייה שכיוונה את עצמה ליצור מערכות נשק ואנשים. המטלורגיה הצבאית תורמת ליכולת טובה יותר של כל כלי הנשק, באמצעות נתכים חדשים ויכולת מודרנית ואמינה לייצור. התרומה היא לשיריון, לקני הארטילריה, לכלי השיט ולכלי הטיס, ואף לתת המערכות האלקטרוניות העדינות. המלחמה הותירה את כל הצדדים עם תשתית אווירונאוטית מרשימה, במעבדות הפיתוח, בנקבות הרוח, וביכולת התכנון והניסויים. גם כאן ניתנה התנופה לשילובה ההדוק של האלקטרוניקה במערכות המטוס ובמערכות הנשק שלו. "השוד הטכנולוגי" שעשו הרוסים בגרמניה העניק להם תשתית טכנולוגית ותעשייתית, שלא יכלו לפתחה בשנות המלחמה, וסייע להם לגשר על פערי הידע בינם לבין בעלות-בריתם. בתחום הנשק הקל, איאפשר שלא לציון את רובה הסער, קלצ'ניקוב ואת מטול ה"RPG", תולדת העברת הטכנולוגיה הגרמנית לרוסיה.

האלקטרוניקה והאלקטרואופטיקה הגיעו לרמה גבוהה כתום המלחמה. ביטוי לכך ניתן גם במערכות תקשורת, במערכות הניווט, ובמערכות לוחמה אלקטרוניות. ביטוי לרמת האלקטרוניקה אנו מוצאים גם בכיווני המזעור של הרכיבים וביעילות הגדלה לפרקים בסדר-גודל של הרכיבים ותת-המערכות. האלקטרוניקה חודרת גם למערכות הנשק, בהנחיית טילים, בבקרת אש למערכות ירי נ"ט ונ"מ, ובירי ארטילרי, כמו במרעומים המתקדמים. האנרגיה של ביקוע הגרעין הכבד של אורניום 235 ופלוטוניום גוררת מרוץ חימוש גרעיני, שבימים שלפני מלחמ"ע השנייה היה צורך בדמיון פרוץ ומטורף כדי לחזותו.

ולבסוף, הדחיפה שקיבלה הטכנולוגיה של ההנעה הרקטית מביאה שיטפון של מערכות טילים ורקטות בכל תחומי הלחימה. ארה"ב ובריה"מ נכנסו אל עידן הטילים הבליסטיים הבין-יבשתיים ואל המרוץ לחלל.

ועם כל זאת, ולמרות המשכו של מרוץ החימוש מיד עם תום המלחמה, ניכרת תרומה יוצאת-דופן לטכנולוגיה, התעופה האזרחית המסחרית קיבלה תנופה משמעותית. קפיצת הדרך לא הייתה אפשרית ללא מאמץ הפיתוח של שנות המלחמה.

מערכות אלקטרוניות ואלקטרואופטיות בתעשייה ובתקשורת נעשו עניין של יום יום, ורכיבים ותת-מערכות נעשים סטנדרטים וזולים.

התעשיות הכימיות, תעשיית המטחנת והחומרים המרוכבים אף הן עשו קפיצה טכנולוגית מרשימה בזכות התשתית המדעית והטכנולוגית, שפותחה בשנות המלחמה. גם האנרגיה הגרעינית לבשה פנים אחרות. הגרעין שימש להפקת חשמל, לרפואה, לחקלאות ולשימושים תעשייתיים רבים.

חמש שנותיה של מלחמת-העולם השנייה העבירו את האנושות לרמה טכנולוגית, שבקצב מאורעות רגיל היו נדרשות שנות דור להשיגה. אפשר לראות בחמש שנים אלו את המהפכה הטכנולוגית של המאה העשרים.

תא"ל (מיל') עוזי עילם

המשך מעמ' 53

הייתה לעלות לארץ ישראל (אף על פי, שברור, כי הציונים היו רוב מוחלט, מעניין להציג את השאלה באיזו מידה נבעה שליטתם המכרעת במחנות העקורים מן העובדה, שהיהודים הלא-ציונים ניצלו אפשרויות אחרות ועזבו את המחנות). מנהיגות היישוב נוכחה לדעת, שאי אפשר להתעלם מהצרכים של שארית הפליטה, והחליטה להושיט להם כל סיוע אפשרי. כתוצאה מכך הפך היישוב מנתמך למסייע לקהילות בגולה. יחד עם זאת, נטש היישוב כל תקווה לפקח על העלייה באמצעות מיון. מניעה של הסוכנות היהודית היו הומניטריים ופוליטיים כאחד – כיוון שהתחוויר, כי הבעיה החדשה של פליטים יהודים, שנוצרה על ידי שארית הפליטה רק תחוק את תביעתו של היישוב להקמת מדינה יהודית. עד להקמת מדינת ישראל במאי 1948, תפסו גורל ניצולי השואה במחנות העקורים באירופה (שמספרם עלה עד כדי

250,000 ככל שזרמו אליהם יהודים מאירופה המזרחית) ומאבק היישוב לעצמאות, מקום שווה בדאגות המרכזיות של העולם היהודי. שני הנושאים היו כרוכים זה בזה עד מאוד, והמחקר ההיסטורי שנעשה לאחרונה מאמת זאת יותר ויותר. קיימות התפתחויות אחרות, הנובעות מתוצאותיה של המלחמה, שהשפיעו על טיבו של העולם היהודי בימינו, ובמסגרת זו אפשר רק לאזכרן. במיוחד, יש להזכיר את הבעיה המורכבת של השפעת הפיצויים מגרמניה על יחידים ועל קהילות יהודיות שלמות כבעיה הטעונה מחקר מקיף. על כל פנים, מתוך הנקודות הבודדות שהוזכרו לעיל ברור, כי טיבו וטבעו של העולם היהודי בימינו נובעים במידה רבה משנות המשבר, החל מעלייתו של היטלר לשלטון ב-1933 ועד להתמוטטותו של הרייך השלישי שתיים-עשרה שנה מאוחר יותר.

ד"ר רון צוויג

המשך מעמ' 72

(6) אליסטר הורן, כך נפלה צרפת, עמ' 126 – 127.

(7) לידל-הארט, אסטרטגיה של גישה עקיפה, עמ' 237.

(8) הורן, שם, עמ' 126 – 127; גאלבין, שם, עמ' 35.

(9) Liddel Hart, History of the Second World War, p. 66.

(10) The Royal Air Force, Vol. II, p. 32.

(1) לידל הארט, אסטרטגיה של גישה עקיפה, עמ' 233 – 246.

(2) B.H., Liddel Hart, The Other Side of the Hill, pp. 163 – 164.

(3) Norman Macmillan, The Royal Air Force in the World War, Vol. II, p. 52.

(4) Liddel Hart, History of the Second World War, p. 68.

(5) ג' גאלבין, היורדים לקרב, עמ' 34.